

SPIS TREŚCI

POLITYKA

tłum. *Ludwik Piotrowicz*

Wstęp (<i>Mikołaj Szymański</i>)	8
Słowo wstępne do pierwszego wydania (<i>Ludwik Piotrowicz</i>)	23
Polityka	25

Księga pierwsza

1. Definicja państwa. Człowiek jest z natury stworzony do życia w państwie	25
2. Dom czyli rodzina najmniejszą częścią składową państwa. Niewolnik jako część własności domowej. Jego definicja. Niewolnicy z natury i wbrew niej. Stosunek pana do niewolnika	28
3. Nauka o gospodarstwie domowym. Sztuka zdobywania własności. Rola pieniądza	33
4. Praktyczne wskazania do sztuki zarobkowania	39
5. Działem nauki o gospodarstwie domowym jest stosunek męża do żony i ojca do dzieci. Troska o doskonalenie członków rodziny obowiązkiem głowy domu	41

Księga druga

1. Krytyka teorii wyłożonych w <i>Państwie</i> Platona co do wspólności kobiet i dzieci	44
2. Krytyka wspólności dóbr	49
3. Krytyka dzieła Platona: <i>Prawa</i>	53
4. Krytyka ustroju Faleasa	57
5. Krytyka ustroju Hippodamosa	60
6. Ustrój Lacedemończyków	63
7. Ustrój kreteński	69
8. Ustrój kartagiński	71
9. Ustrój Solona. Ustroje innych państw greckich i ich twórcy	73

Księga trzecia

1. Definicja obywatela. Obywatelstwo przez urodzenie i przez nadanie. Państwo a zmiana ustroju.	76
2. Cnota dzielnego obywatela a cnota dobrego człowieka	80
3. Różne rodzaje obywateli w różnych ustrojach	83
4. Różne rodzaje ustrojów: właściwe i zwyrodniałe	84
5. Trzy ustroje właściwe (monarchia, arystokracja, politeja) i trzy zwyrodniałe (tyrania, oligarchia, demokracja). Trudność ustalenia ich istoty wynika z różnego ujmowania celu państwa, a celem tym jest życie szczęśliwe	86
6. Kto w państwie winien być decydującym czynnikiem? (ogół? bogaci? cnotliwi? jednostka najlepsza? tyran?). Najlepiej prawa właściwie ujęte	89

Spis treści

7. Podstawą wymiaru praw politycznych powinno być w pewnej mierze wolne urodzenie, przynależność do znakomitego rodu, majątek i cnota	93
8. Górzący bezwzględnie cnotą winni zajmować przemożne stanowisko w państwie; nie uznające tej zasady demokracje usuwają takie jednostki w drodze ostracyzmu	96
9. Cztery różne rodzaje królestwa: 1) w Sparcie, 2) u ludów barbarzyńskich, 3) dawniej u Greków z wyboru, 4) królestwo za czasów bohaterskich	98
10. Piąty rodzaj: pełne królestwo. Różnica między królestwem a arystokracją	100
11. Strony dodatnie i ujemne pełnego królestwa. Kiedy ma ono uzasadnienie	102
12. Najlepszy ustrój jest ten, przy którym rządzą najlepsi	106

Księga czwarta

1. Ustrój bezwzględnie i względnie najlepszy	106
2. Plan dalszych wywodów o innych formach ustroju	108
3. Przyczyny wielości ustrojów	109
4. Demokracja i jej rodzaje	113
5. Demokracja a oligarchia. Różne rodzaje oligarchii. Arystokracja. Różne rodzaje arystokracji	114
6. Politeja czyli mieszanina oligarchii i demokracji	117
7. Jak powstaje politeja i jak ją należy urządzać	118
8. Tyrania i różne jej rodzaje	120
9. Najlepszym państwem jest to, które opiera się na stanie średnim	121
10. Jaki ustrój jest korzystny dla pewnych grup społecznych? Jakie środki stosują oligarchie i demokracje dla utrzymania ustroju?	124
11. Części składowe każdego ustroju. Czynniki obradujący	126
12. Czynniki rządzący	129
13. Czynniki sądzący	132

Księga piąta

1. Przyczyny zmian ustroju. Uwagi wstępne	134
2. W jakich warunkach ludzie przystępują do zmiany ustroju, do jakich celów zmierzają, jakie bywają początki i przyczyny zamieszek?	136
3. Przykłady zaburzeń i przewrotów w różnych państwach greckich	141
4. Obalenie demokracji w różnych państwach	143
5. Obalenie oligarchii	145
6. Obalenie arystokracji	148
7. Warunki trwałości ustrojów w ogóle i w szczególności	150
8. Obalenie monarchii	156
9. Środki sprzyjające utrzymaniu się monarchii, a zwłaszcza tyranii	162
10. Krytyka uwag Platona o przemianach ustroju	168

Księga szósta

1. Jak należy urządzić ustrój demokratyczny? Założeniem jego jest wolność, równość i sprawiedliwość. Trudności przy realizowaniu tych zasad	170
2. Najlepsza jest demokracja rolnicza. Jak ją urządzić? Po niej idzie pasterska, dalej miejska i, najgorsza ze wszystkich, skrajna, w której wszyscy biorą udział w rządach	174
3. Jak zapewnić trwałość demokracji? Postępowanie demagogów a postępowanie właściwe	177
4. Jak urządzać oligarchie? Jak im zapewnić trwałość?	178
5. Urzędy, rodzaje ich i zakres działania	180

Spis treści

Księga siódma

1. Urządzenie najlepszego państwa. Celem jego jest zapewnić obywatelom życie szczęśliwe, a takim jest życie cnotliwe, wyposażone w środki zewnętrzne umożliwiające dobre uczynki	183
2. Wojny i podboje nie są celem państwa, choć państwo musi być i na wojny przygotowane	185
3. Życie cnotliwe wymaga aktywności — bo „szczęście leży w działaniu” — a ta może być skierowana zarówno ku celom politycznym, jak i ku rozmyślaniu	187
4. Liczba ludności w najlepszym państwie	189
5. Państwa obszar, położenie, połączenie z morzem	191
6. Jakie cechy charakteru powinni z natury wykazywać obywatele najlepszego państwa	193
7. Konieczne człony najlepszego państwa i ich zadania	194
8. Naczelne zadania państwa (obrona, zarząd, wymiar sprawiedliwości, służba boża) i kto do ich pełnienia jest powołany	195
9. Historyczne uzasadnienie podziału państwa na klasy — podział własności ziemskiej na część wspólną i prywatną. Ich przeznaczenie. Do uprawy roli najlepiej użyć niewolników	197
10. Położenie miasta, jego domy i mury	199
11. Świątynie, budynki rządowe, place publiczne	201
12. Nawrót do zagadnienia z początku księgi. Szczęście życia polega na cnotcie, a to zależy od właściwości przyrodzonych, a nadto od odpowiedniego wyrobienia i rozumu, co zdobywa się przez wychowanie	202
13. Obywatele winni być tak wychowani, by zdobyli przygotowanie do swych zadań, by umieli jak młodu słuchać, a w starszym wieku rządzić. Falszywy system wychowawczy Sparty	204
14. Jak powinno być ujęte prawo małżeńskie? Wiek małżonków i ich właściwości fizyczne. Okres ciąży. Spędzanie płodu. Granica rozrodczości. Kary za niewierność małżeńską	209
15. Wychowanie dzieci. Zabawy ich. Ochrona dzieci przed zepsuciem moralnym. Dalsza nauka	211

Księga ósma

1. Wychowanie winno być rzeczą państwa i takie samo dla wszystkich. Różnice poglądów na cele wychowania	214
2. Co powinno być przedmiotem nauczania? Z czterech przedmiotów, które obejmuje wychowanie (gramatyka, gimnastyka, muzyka, rysunki) na szczególną uwagę zasługuje muzyka	215
3. Znaczenie innych przedmiotów, zwłaszcza gimnastyki	216
4. Wartości wychowawcze muzyki	218
5. Czy muzyka powinna stanowić przedmiot nauczania i jakim celem ma służyć? (wychowaniu? rozrywce? Czy szlachetnemu używaniu?)	219
6. Czy młodzież winna sama uczyć się śpiewu i gry na instrumentach i na jakich, czy też tylko wyrabiać w sobie zdolność osądzania piękna?	221
7. Różne rodzaje tonacji i taktów, wartość ich dla celów wychowawczych	223
Bibliografia	227